

Magyarországi Református Egyház zsinati szabályrendelete a kulturális örökségének védelméről

Preambulum

A Magyarországi Református Egyház felelősséget vállal kulturális örökségének megőrzéséért. Tárgyi örökségünk elidegeníthetetlen részét képezik azok a gyűjteményi értékek, amelyek az egyházközségek, egyházmegyék és egyházkerületek tulajdonában vannak, valamint ezen önkormányzati testületek, illetve a Zsinat által alapított intézmények (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) állományát alkotják.

Az MRE az önkormányzati testületek és intézményeik gyűjteményi értékeinek szakmai felügyeletéről és örökségvédelmének ellátásáról egységes gyűjteményi szervezet keretében gondoskodik, az Országos Református Gyűjteményi Tanács (a továbbiakban ORGYT) útján.

A Magyarországi Református Egyház Gazdálkodásáról szóló 2013. évi IV. törvény Preambuluma szerint „Az Egyház a sáfártól megkívánt hűséggel gondoskodik arról, hogy gazdálkodása mindenhol és mindenkor ékes rendben történjen.”

Az utóbbi cél megvalósítása érdekében a törvény a VII. részében külön rendelkezéseket tartalmaz a műtárgyak védelméről is.

„55. § Az egyház tulajdonában levő műtárgyakat különös gondossággal kell kezelni, megőrizni, állagukat megóvni. Ezekről a vonatkozó állami szabályok szerint is el kell végezni a nyilvántartást, gondoskodni kell a műtárgyak biztonságos és megfelelő tárolásáról..

Mindezekről az országos és kerületi közgyűjtemények javaslatára a fokozatos egyházi testületek külön szabályokat is előírhatnak.

A törvény végrehajtási utasítása pedig meghatározza az egyházi műtárgyak körét:

„Vhu. 15. § Az egyházi műtárgyon az állami törvényekben megfogalmazottakon kívül érteni kell mindazokat az ingóságokat, amelyeket az egyházi szervezet a liturgikus, illetve mindennapi életében használ, így ide tartoznak a klenódiумok, terítők, templomi berendezések, zászlók stb.”

A gazdálkodási törvény 55. §-ában kapott felhatalmazás alapján a Zsinat az alábbi szabályrendeletet alkotja.

I. A védelemre szoruló értékek köre, a szabályozás hatálya

1. § A védelemre szoruló értékek körébe és ezért jelen szabályzat hatálya alá tartoznak

- a templomi bútorok (szószék, szószékkorona, úrasztala, mőzesszék, mennyezet- és mellvédkazetták, énekmutatók, perselyek, egyházládák, stb.)
- az úrasztalához és a bútorzathoz tartozó textíliák,
- az úrasztali edények, keresztelőedények,
- az orgona, a harang,
- sírjelek, emléktáblák,
- fotók, festmények,
- anyakönyvek, jegyzőkönyvek, kéziratok, egyéb sokszorosított dokumentumok,
- könyvek, a könyvtárak különgyűjteményei és 1850 előtti állománya,
- az egyházi múzeumok és levéltárak állománya,
- és minden olyan tárgy mely a református egyházi örökség megőrzése szempontjából értéket képvisel.

(A szabályrendelet a továbbiakban ezeket „gyűjteményi értékek” megnevezéssel jelöli meg.)

2. § Bár a műemlékvédelem jogilag is önálló szakterület, a gyűjteményi értékek jelentős része műemlék vagy műemlék jellegű épületben található, és ezen épületek állapota befolyásolja a gyűjteményi értékek sorsát. Ezért a jó sáfártól megkívánt hűséggel kötelesek gondoskodni tulajdonosaik a műemlékvédelem alá tartozó épületeikről is, kiemelt figyelmet fordítva arra, hogy az épületek állaga mindenkor alkalmas legyen az azokban található gyűjteményi értékek megfelelő megőrzésére.

II. Az egyházi önkormányzati testületek örökségvédelmi feladatai

1. Egyházközség

3. § Az egyházközségek a védett gyűjteményi érték biztonságos őrzésére alkalmas helyiségekben tartják a tulajdonukban lévő értékeket, a helyhez kötött tárgyak (harang, orgona, bútorzat stb.) védelméről azok helyén megfelelően gondoskodnak.

Biztonságos őrzésre az a helyiség alkalmas, amely: fűtött, száraz, szellőztetett, zárható, betörés ellen védett, lehetőség szerint jelzőberendezésekkel (pl. mozgásérzékelő, üvegtörés jelző, füstérzékelő) is ellátott.

4. § A gyűjteményi értékek megfelelő őrzéséről, állaguk megóvásáról, az egyházközség gondnoka vagy a presbitérium által erre kijelölt személyként a gyűjteményi értékek megőrzéséért felelős egyházközségi tisztségviselő gondoskodik. A gyűjteményi értékek őrzéséért felelős tisztségviselő két példányban elkészíti a gyűjteményi értékek leltárát, és az egyik példányt az egyházmegyének átadja. Évente egyszer beszámol a presbitériumnak az egyházközség tulajdonában lévő valamennyi gyűjteményi érték állapotáról, a megőrzés körében tett és a jövőben szükséges intézkedésekről. Ahol erre lehetőség van, indítványozza, hogy a presbitérium az egyházközség éves költségvetésében a gyűjteményi tárgyak védelmére (felújítás, restaurálás, konzerválás stb.) elkülönített költségkeretet állapítson meg.

5. § A gyűjteményi értékek megőrzéséért felelős egyházközségi tisztségviselő szakmai kérdésekben az egyházmegye gyűjteményi előadójától vagy bizottságától tanácsot kér, vele kapcsolatot tart, és számára adatokat szolgáltat.

6. § A gyűjteményi értékek kutatása (családfakutató, helytörténész, muzeológus, művészettörténész, stb. által) csak a gyűjtemény felelős vezetőjének írásbeli engedélye alapján történhet. A kutató nem hagyható felügyelet nélkül, az általa feldolgozott vagy megvizsgált értékek sértetlen visszaszolgáltatásáról meg kell győződni, kutatásának témáját és annak időpontját fel kell tüntetni az éves gyűjteményi beszámolóban.

7. § A lelkész nélküli egyházközségek védendő tárgyait az egyházmegye által kijelölt helyen vagy az egyházkerületi gyűjteményekben kell elhelyezni. A veszélyben lévő (restaurálásra szoruló, szakadozott, javítandó, sérült, kiváltképpen a használaton kívüli, pusztuló, penészedő, rozsdásodó, őnpestises) tárgyakat az egyházközségek - a tulajdonjoguk fenntartása mellett - megmentés, restauráltatás és szakszerű tárolás céljából kötelesek az egyházkerületi gyűjteményeknek letétbe adni. A letéti szerződést a múzeumi letét állami szabályozását figyelembe véve kell megkötöni. Amennyiben az egyházközség igényli, az átvevő egyházkerületi gyűjtemény a letétbe adandó tárgy másolatát biztosíthatja a letevő egyházközség részére.

2. Egyházmegye

8. § Az egyházmegyei közgyűlés - az egyházkerületi gyűjteményi igazgatóval egyeztetve - gyűjteményi előadót választ. Gyűjteményi előadóvá az egyházmegye területén működő tudományos gyűjteményt képviselő alkotótág is megválasztható. A gyűjteményi előadó kötelessége a gyűjteményi örökség fennmaradásnak elősegítése, folyamatos figyelemmel kísérése.

A gyűjteményi előadó gondoskodik arról, hogy minden egyházközség rendelkezzen az egyházkerulettől származó tárolási útmutatóval.

Amennyiben veszélyről értesül (tárgy eltűnése, károsodása, aukcióra kerülése, elfogadhatatlan körülmények közötti őrizet) intézkedésre hívja fel a gyűjteményi érték tulajdonosát, ezzel egyidejűleg tájékoztatja az egyházmegye esperesét és az egyházkerület gyűjteményi igazgatóját.

9. § Az egyházközségektől és egyházi intézményektől beérkező gyűjteményi leltárakat az egyházmegye rendezetten őrzi és nyilvántartja. A leltár elkészítését és benyújtását elmulasztó egyházközséget vagy intézményt a gyűjteményi előadó felhívja a leltár pótlására. Amennyiben a felhívás eredménytelen marad, a gyűjteményi előadó az egyházmegye elnökségével közli és intézkedését kéri.

10. § A gyűjteményi előadó tevékenységéről az egyházmegyei közgyűlésnek beszámol. Beszámolójában valós tartalmú, konkrét, számszerű adatokat közöl az egyházközségeknél, illetve az egyházmegyénél található gyűjteményi értékekről, és egyidejűleg tájékoztatást ad a gyűjteményi értékek kezelésének helyes módjáról. Beszámolóját köteles minden év június 30-ig megküldeni a kerületi gyűjteményi igazgatónak.

3. Egyházkerület

11. § Az egyházkerületek - kerületenként - egyházkerületi gyűjteményt tartanak fenn. Az egyházkerületi gyűjtemények feladata a Magyar Református Egyház szellemiségének és értékrendjének képviselete, jelenlétének erősítése az adott egyházkerület tudományos és kulturális életében, illetve közművelődésében. Oktatási és kutatási háttérként, illetve információs bázisként szolgálnak, kiállító helyként eljuttatják a Református Egyház üzenetét a szélesebb közönség részére is.

12. § Az egyházkerületi gyűjtemény gondoskodik az örökségvédelmi előírásoknak és az egyes szakterületek előírásainak megfelelő raktározási, biztonsági körülmények megteremtéséről (tűz- és vagyonbiztonságot illetően egyaránt), továbbá biztosítja a kutathatóságot. Ennek érdekében korszerű kutatótermeket, raktárakat és kiállításokat létesít és tart fenn.

13. § Az egyes Egyházkerületi Gyűjtemények a nem kerületi fenntartású gyűjtemények részére megállapodás keretében adhatnak szakmai vagy restaurálási támogatást. A gyűjteményi igazgató az egyházkerületi közgyűlésen éves jelentésében a nem kerületi fenntartású gyűjteményeknek nyújtott támogatások eredményeiről is beszámol. A gyűjteményi igazgató éves beszámolóját - az ORGYT elnökén keresztül - a Zsinathoz is elküldi.

14. § Az egyházkerületi gyűjtemény vezetője az egyházkerületi közgyűlés által választott gyűjteményi igazgató, aki az egyházkerület területén működő tudományos gyűjtemények képviselőjeként a közgyűlés alkotótagja.

Az egyházkerületi gyűjteményi igazgató:

a) felelős az egyházkerületi gyűjtemények stratégiai céljainak teljesítéséért. Az egész egyházkerület területén (az illetékes esperessel együttműködve) szakmai felügyeletet gyakorol az egyházközségek, egyházmegyék vagy intézményeik örökségvédelmi munkája fölött, összegzi az egyházmegyei előadók éves jelentéseit, beszámol azokról a kerületi közgyűlés és az ORGYT előtt, megteszi vagy indítványozza a szakmailag indokolt örökségvédelmi intézkedéseket,

b) megszervezi az egyházkerület valamennyi egyházközségében a gyűjteményi értékek szakszerű feltárását és leírását, a méltatlan körülmények között tartott tárgyakat (az egyházközség tulajdonjogának fenntartása mellett) gyűjteményi létbe veszi, gondoskodik a restauráltatásukról,

c) amennyiben a személyi és tárgyi feltételei megteremthetőek, restauráló műhelyek létesítésére és fenntartására törekszik, amelyek önköltségi áron látják el az egyházközségek és az intézmények szükségleteit,

d) amennyiben az egyházkerületi gyűjtemények raktárai hely hiányában nem tudják a veszélyeztetett értékeket befogadni, köteles a műtárgyvédelmi előírásoknak és a biztonsági követelményeknek megfelelő raktárakat létrehozni az egyházkerület területén, biztosítani a szakszerű tárolást és elősegíteni a feldolgozást,

e) elősegíti, hogy a felsőoktatási képzés keretében minden lelkészi pályára készülő hallgató (még a lelkészképesítő vizsgát megelőzően) alapos tájékoztatást kapjon a gyűjteményi értékekről és az örökségvédelem kötelezettségeiről, minden zsinati ciklus első évében legalább egy továbbképzéssel egybekötött szakmai fórumot szervez az egyházmegyei gyűjteményi előadók számára, és ezt a szükséges gyakorisággal a cikluson belül megismétli.

4. Egyházi intézmény

15. § Az egyházi intézmények tulajdonában álló gyűjteményi értékekre - megfelelően - alkalmazni kell jelen szabályrendeletnek az egyházközségekre vonatkozó szabályait azzal, hogy a gyűjteményi értékek leltárát az intézmény a területileg illetékes egyházmegyének köteles átadni. A gyűjteményi értékek őrzéséért az intézmény vezetője vagy az általa írásban kijelölt intézményi alkalmazott felelős. Az intézmény éves beszámolójában a gyűjteményi értékekre vonatkozóan is be kell számolni. Azokban a kérdésekben, amelyekben az egyházközségek presbitériuma illetékes, az adott intézmény fenntartója dönt.

5. Országos Református Gyűjteményi Tanács

16. § Az Országos Református Gyűjteményi Tanács (a továbbiakban: ORGYT) a Magyarországi Református Egyház gyűjteményi ügyeinek szakmai felügyeleti és irányító szerve. Együttműködik és kapcsolatot tart szakterületének minisztériumaival, állami hatóságaival és állami testvérintézményeivel. Munkáját a Zsinat megbízásából végzi.

17. § Az ORGYT a gyűjteményi értékekre vonatkozó valamennyi szakmai kérdésben útmutatót adhat ki, melyet a Magyarországi Református Egyház honlapján és a Református Egyház c. hivatalos lapban is közzétesz.

18. § Az ORGYT - a jelen szabályrendelet I/2. pontjában leírtakra tekintettel - az egyházközségi, egyházmegyei és egyházkerületi jelentések illetve tagjainak helyszíni tapasztalatai alapján figyelemmel kíséri a műemlékek sorsát is. A műemlékek tulajdonosainak és az illetékes egyházi és világi hatóságoknak tanácsokat és tájékoztatást ad, illetve velük együttműködik.

19. § Az ORGYT a működési körébe tartozó feladatok végzésére megbízatást adhat, ebből a célból szükség esetén munkacsoportokat és bizottságokat hozhat létre, szakvéleményt kérhet, továbbképzéseket, konferenciákat és kiállításokat szervezhet. Munkájáról évente számol be a Zsinatnak.

20. § Az egyházi közgyűjtemények állami támogatását az ORGYT a Zsinat által (több évtizedes működtetési tapasztalatok alapján) véglegesített gyűjteményi arányok szerint osztja el az egyházkerületek között. Az ORGYT működésének költségeit (kiadványok, megbízási és bérköltségek, felmérések, illetve az előző pontban felsorolt feladatok megvalósítási költségeit) az egyházkerületek ugyanezen arányok szerint viselik.

Dunamellék	23,41%
Dunántúl	18,20%
Tiszáninnen	22,56%
Tiszántúl	32,09%
Zsinati Levéltár	3,74%
Összesen	100,00%

 21. §¹ (1) Az ORGYT tagja a négy egyházkerületi gyűjteményi igazgató, a Zsinati Levéltár igazgatója és a zsinati tanácsos, ülésein tanácskozási joggal részt vesz a Zsinati Hivatal vezetője, valamint a jogi ügyekkel és a pénzügyekkel foglalkozó szervezeti egység vezetője.

1 Megállapította: 4/2022. (XI. 30.) Magyarországi Református Egyház zsinati szabályrendelet 1. §. Hatályos: 2023. I. 1-től.

➡(2) Az ORGYT elnökét a Zsinat választja meg a Magyarországi Református Egyház Alkotmánytörvényében meghatározott módon. Az ORGYT elnökének megválasztása előtt az ORGYT ülésén gyűjteményi igazgató tagjai közül felterjesztést készít a Zsinat Elnöksége részére, melyben elnököt ajánl megválasztásra. A Zsinat Elnökségét a javaslatlételben nem köti az ORGYT véleménye.

➡(3) Az ORGYT alelnökét az ORGYT elnökének javaslatára az ORGYT gyűjteményi igazgató tagjai közül választja meg.

22. § Az ORGYT évenként legalább egyszer ülésezik, üléseit az elnök a tárgysorozat közlésével hívja össze 15 nappal előtte. A tanács határozatképességéhez legalább négy tag jelenléte szükséges, határozatait a jelenlévők szavazatainak egyszerű többségével hozza. Az ülésekről jegyzőkönyvet készít, melyben a határozatokat évente kezdődő sorszámokkal és az ülés napjával jelöli. (pld. 2/2016. (szept 8.) ORGYT határozat).

23. § Az ORGYT a Zsinat székházában irodát tart fenn, ennek hivatali rendjére nézve a Zsinati Hivatal ügyrendi gyakorlata érvényes.

III. Elidegenítési és biztosítási szabályok

24. § A gyűjteményi értékeket azok tulajdonosai csak különlegesen indokolt esetben idegeníthetik el. Különlegesen indokolt eset az, ha az alább felsorolt valamennyi feltétel bekövetkezett:

- a gyűjteményi érték állapota oly mértékben leromlott, hogy sürgős restaurálásának elmaradása annak végleges elpusztulásához vezethet,
- annak megőrzéséről a tulajdonos gondoskodni nem tud,
- azt az illetékes egyházkerületi gyűjtemény nem tudja múzeumi lététbe venni,
- annak további megőrzéséhez sem egyházi, sem állami forrás nem áll rendelkezésre.

25. § Az elidegenített gyűjteményi értékre - az itt leírt sorrendben - az egyházmegyét, az egyházkerületet és a Zsinatot is elővásárlási jog illeti meg. Ezt mind az elidegenítésről hozott határozatban, mind a megkötendő szerződésben ki kell kötni.

26. § Gyűjteményi érték elidegenítéséről hozandó döntés előtt az egyházközség elnöksége köteles a gyűjteményi értékre vonatkozó szakértői értébecslést, az egyházmegyei gyűjteményi előadó és az egyházkerületi gyűjteményi igazgató írásbeli véleményét beszerezni, és a döntés előtt a presbitériummal ismertetni. Az egyházközség presbitériuma a döntését csak a Magyarországi Református Egyház gazdálkodásáról szóló 2013. évi IV. tv. 32. és 33. §-ában leírt szabályok szerint (az elidegenítés indokának meghatározása, név szerinti szavazás, kétharmados döntés, egyházmegyei jóváhagyás, az ellenérték felhasználásának meghatározása stb.) hozhatja meg.

Amennyiben a gyűjteményi érték intézmény tulajdonában van, a döntést - az e §-ban leírt szabályok megfelelő alkalmazásával - az intézmény fenntartója jogosult meghozni.

27. § Az elidegenítésről hozott döntés csak az egyházmegye és az egyházkerület elnökségének jóváhagyásával válik érvényessé. Ezt az elidegenítésről kötendő szerződésben is ki kell kötni.

28. § A gyűjteményi érték tulajdonosa a tulajdonában lévő tárgyat csak teljes körű, a szállításra is kiterjedő biztosítással kölcsönözheti.

IV. Ellenőrzés és jogkövetkezmények

29. § Az egyházlátogatások alkalmával a látogatók megvizsgálják az egyházközség tulajdonában lévő gyűjteményi értékek leltárát, azok őrzési helyét és módját. A vizsgálat eredményét az egyházlátogatási jegyzőkönyvben feltüntetik, és amennyiben hiányosságot tapasztalnak, haladéktalanul értesítik az egyházmegyei gyűjteményi előadót.

30. § Egyházi intézmény tekintetében az intézmény fenntartói ellenőrzése során kell megvizsgálni a gyűjteményi értékek leltárát, azok őrzési helyét és módját. Mulasztás esetén a fenntartó hívja fel az intézmény vezetőjét a hiányosság pótlására.

31. § A jelen szabályrendeletben megjelölt személyek az egyházi törvényekben meghatározott fegyelmi és kártérítési felelősséggel tartoznak a szabályrendelet rendelkezéseinek betartásáért.

V. Hatályba léptető rendelkezések

32. § Jelen szabályrendelet 2016. év május hó 24. napjával lép hatályba. Ezzel egyidejűleg a Magyarországi Református Egyház Zsinatának elnöksége által 1987. augusztus 7-én 340/1987. sz. alatt elfogadott és a Református Egyház 1987. októberi számában közzétett „Az Országos Református Gyűjteményi Tanács Szervezeti és Működési Szabályzata” hatályát veszti.

33. § Jelen szabályzat hatálybalépésétől számított hat hónapon belül az ORGYT útmutatót ad ki a gyűjteményi értékek leltárának elkészítéséhez,

34. § Jelen szabályrendelet hatálybalépésétől számított hat hónapon belül az egyházközségek és egyházmegyék megválasztják a gyűjteményi értékek megőrzéséért felelős egyházközségi tisztségviselőt, illetve a gyűjteményi előadót.

35. § Jelen szabályrendelet hatálybalépésétől számított egy éven belül az egyházközségek és az egyházi intézmények kötelesek a gyűjteményi értékek leltárát két példányban elkészíteni, és annak egy példányát az egyházmegye elnökségének átadni.

TARTALOMJEGYZÉK

Magyarországi Református Egyház zsinati szabályrendelete	1
a kulturális örökségének védelméről	1
I. A védelemre szoruló értékek köre, a szabályozás hatálya	1
II. Az egyházi önkormányzati testületek örökségvédelmi feladatai	2
1. Egyházközség	2
2. Egyházmegye	2
3. Egyházkerület	3
4. Egyházi intézmény	4
5. Országos Református Gyűjteményi Tanács	4
III. Elidegenítési és biztosítási szabályok	5
IV. Ellenőrzés és jogkövetkezmények	5
V. Hatályba léptető rendelkezések	6